

Vad ska man som svensktalande veta för att kunna läsa en text på norska?

När man som svensktalande ska läsa en artikel på den norska skriftspråksvariant som kallas *bokmål*, ska man först och främst förbereda sig på att man behöver vara lite mer flexibel och nyfiken i sin läsning, än man kanske annars är.

- Bokmål används av 80-90 % av alla norrmän.
- Bokmål har en gemensam historia med det danska skriftspråket (danska och bokmål var i stort sett identiska språk fram till 1907 och de liknar varandra väldigt mycket fortfarande).

Bokmål liknar i själva verket danska så mycket, att skillnaden i svårighet mellan att läsa en text på bokmål för en dansk och att läsa samma text som svensk är väldigt stor. Men både som dansk och som svensk kan man ändå försöka att läsa inledningen till temaartikeln samtidigt som man försöker lägga märke till de olika skillnaderna språken emellan. Försök därför att göra detta och använd dig gärna då av den så kallade "trafikljusmetoden" för att skapa dig en överblick. Metoden går ut på att man färglägger ord enligt följande modell:

- De ord som stavas lidakant och betyder detsamma (det vill säga inte särskilt många) markeras med **grönt**,
- Ord som känns igen men som stavas lite annorlunda eller som man åtminstone lätt kan gissa sig till betydelsen av markeras med **gult**
- Okända ord markeras med **rött**.

Vi har gjort det såhär:

Bærekraft heter det på norsk. **Bæredygtighed** på dansk. **Hållbarhet** på svensk. **Tidens store** samfunnsutfordring og **debatttema** – ikke bare i de nordiske landene, men i det meste av verden. En **problemstilling** som kan virke så stor, kompleks og alvorlig at den nesten er umulig å undervise i. Kanskje særlig i språkfagene dansk, norsk og svensk, for er ikke **bærekraft** primært en oppgave for naturfaglærerne?

- Vi ser att det mesta i texten blir gult. Orden är då också lätta att gissa sig till betydelsen av. Ibland kan det röra sig om enstaka konsonanter som är annorlunda bara, som till exempel "ikke" istället för icke (även om vi oftast säger inte), vokaler, som till exempel "undervise" istället för undervisa, ändelser och vokaler, som "landene" istället för länderna.
- Av röda ord finns bara ett, eller två, om man räknar både det norska och det danska ordet för hållbarhet. Och det är inte helt omöjligt att gissa sig till den betydelsen, dels i analogi med det svenska ordet hållbarhet, dels i kraft av sammanhanget. Då kallas läsarten för "kontextbaserad gissningsstrategi".

Lässtrategier

Grafemisk association

Den primära lässtrategin när man som *dansk* läser norska kallas ibland för "grafemisk association", eftersom det handlar om att man då i sitt huvud låtsats som att man läser danska. När ett grafem (bokstav), dvs stavningen, avviker, associerar man bara till mest närliggande. Så kan man också till viss del gå till väga när man läser norska som *svensk*, men i mindre grad än om man är dansk.

Kontextbaserad gissningsstrategi

Istället är man i högre grad hänvisad till den så kallade kontextbaserade gissningsstrategin. När man stöter på ett rött på norska, är det omgivet av gula och rentav några gröna ord. Ofta kan man därför använda den information man får i de andra orden för att gissa vad de röda orden i det här sammanhanget kan betyda. Detta kallas alltså kontextbaserad gissningsstrategi.

Morfemstrategi

Några av de gula orden använder vi inte på exakt samma sätt i de tre språken. Ändå är det lätt att räkna ut betydelsen genom att se på ordets morfem, dvs olika delar av ordet. Ordet "problemstilling" använder vi inte på svenska, men det är väldigt lätt att räkna ut vad det betyder, eftersom vi har ett motsvarande sammansatt ord, där det första ordet är identiskt och det andra är ganska likt det norska (stilling är alltså i sig ett gult ord medan problem egentligen ska markeras grönt): problemställning.

Ordboken

Slå upp de röda orden om det inte går att förstå dem utifrån kontexten.

NB! Fackorden kan orsaka förståelseproblem, men det beror på att de i sig är komplexa och har alltså inte med grannspråkförståelsen att göra. Till exempel är "antropocen" ett av de fackord som du behöver lära dig för att förstå innehållet i texten, som också förklarar begreppet för dig. Fackorden är helt enkelt en del av det temainnehåll, som dagen bjuder på. Se begreppskatalogen på hemsidan!

Fördjupning Några centrala skillnader mellan bokmål och svenska.

- Om du kan läsa danska, är det väldigt lätt att läsa bokmål. Det finns många likeheter och bara några smärre skillnader skriftspråken emellan. Den största skillnaden ligger alltså mellan å ena sidan svenskan (och till viss del nynorskan) och å andra sidan bokmålet.

- Det norska och det svenska alfabetet är identiska bortsett från att ä och ö skrivs æ och ø, men till skillnad från i svenskan (och även danskan) används sällan c (det heter sykkel på norska, inte cykel som på svenska och danska).
- På en del punkter är det danskan som skiljer sig från både bokmål och svenska, så här ligger norskan närmre svenskan. Se följande skillnader nedan:
 - Danskans V (skov) – norskans G (skog) – svenskans G (skog)
 - Danskans ND (finde) – norskans NN (finne) – svenskans NN (finna)
 - Danskans Y (syg) – norskans JU (sjuk) – svenskans JU (sjuk)
- Men ibland är det tvärtom danskan och svenskan som är annorlunda än norskan som när det kommer till norskans diftonger:
 - Danskans och svenskans E (sten) - norskans EI (stein)
- När man har vant sig vid att orden stavas lite annorlunda är det sällan själva stavningen som vållar problem med förståelsen.
- Ordföljden är också i stort sett identisk i de tre språken. En mindre skillnad är att possessiva pronomen placeras efter huvudordet i norskan till skillnad från i danskan och svenskan.
 - Danskans *mit barn* – svenskans *mitt barn* – norskans *barnet mitt*
- Några ord liknar varandra men betyder inte samma sak. Dessa kallar vi "falska vänner".
 - Norsk flink = dygtig (danska) = duktig (svenska)
 - Norsk grine = græde (danska) = gråta (svenska)
 - Norsk artig = morsom (danska) = rolig (svenska)
- Der kan forekomme ord, som ikke er umiddelbart genkendelige på dansk
 - Dra = rejse (svenska: dra, fara eller resa)
 - Gutt = dreng (svenska: pojke)